

Sociálne zabezpečenie seniorov

PhDr. Katarína Bod'ová

V Martine, 18.november 2008

Úvod

- Starobe sa vo všeobecnosti hovorí aj „jeseň života“, je však na každom z nás, či bude len ponurým a sivým obdobím života alebo tým radostným a pestrofarebným.

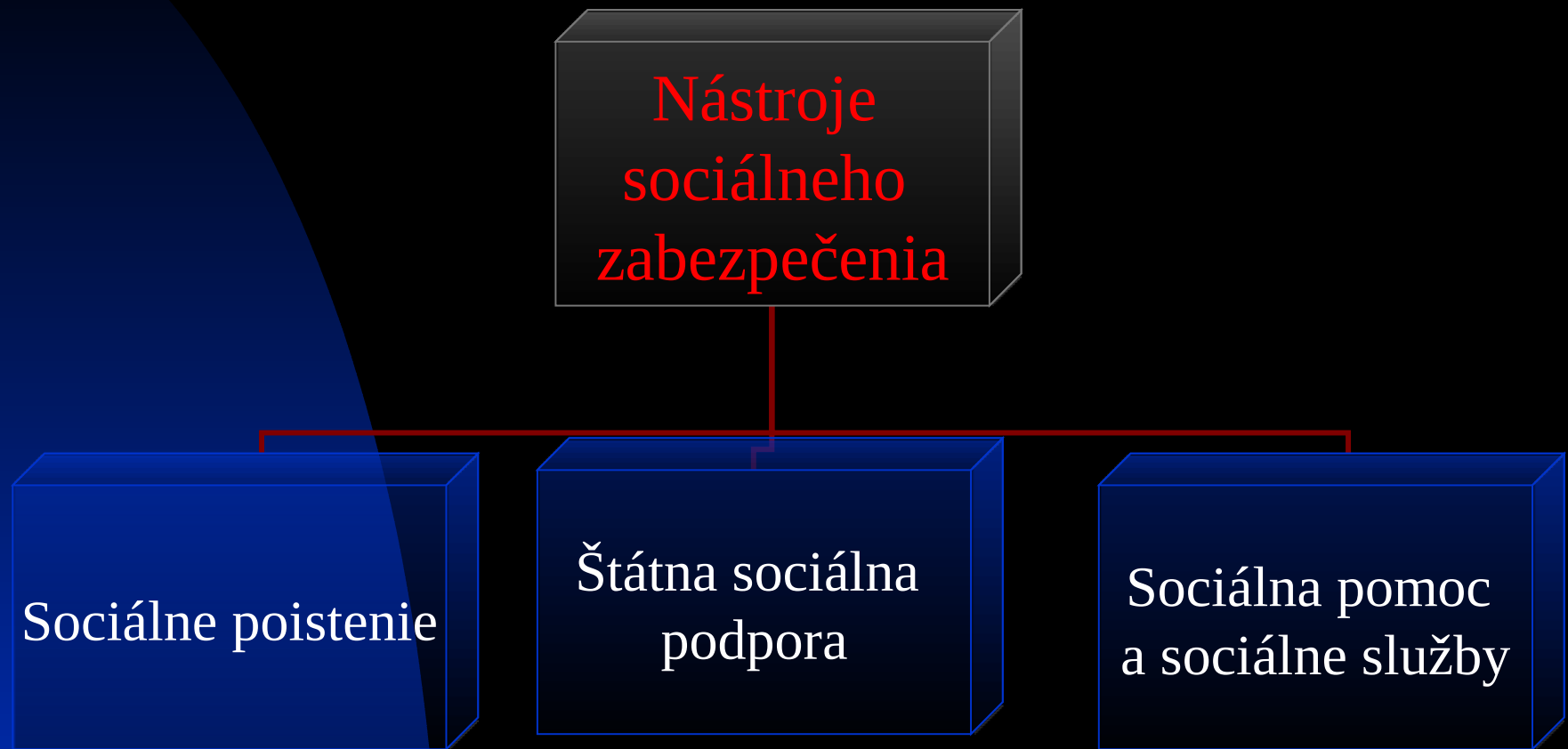
Témy prednášky

- Definícia pojmov
- Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie seniorom
- Dôchodok a dôchodkový vek
- Aktívna staroba
- Staroba ako sociálna udalosť
- Postavenie seniorov v spoločnosti

Definícia pojmov

- **Sociálne zabezpečenie** - je v širšom zmysle súbor inštitúcií, zariadení a činností na predchádzanie, zmierňovanie a odstraňovanie ťaživých sociálnych situácií občanov, ktorí v dôsledku sociálnej situácie uznanej štátom takú pomoc potrebujú. Zaraduje sa medzi jedno zo sociálnych práv vo vyspelých štátoch.

Definícia pojmov

Definícia pojmov

- **Staroba** – obdobie vývinu človeka
  - Ranná staroba- od 65 do 74 rokov
  - Stredná staroba - od 75 do 84 rokov
  - Neskorá staroba - od 85 do 90 rokov
  - Dlhovekosť – nad 90 rokov

Starnutie je podmienené individualitou človeka

Definícia pojmov

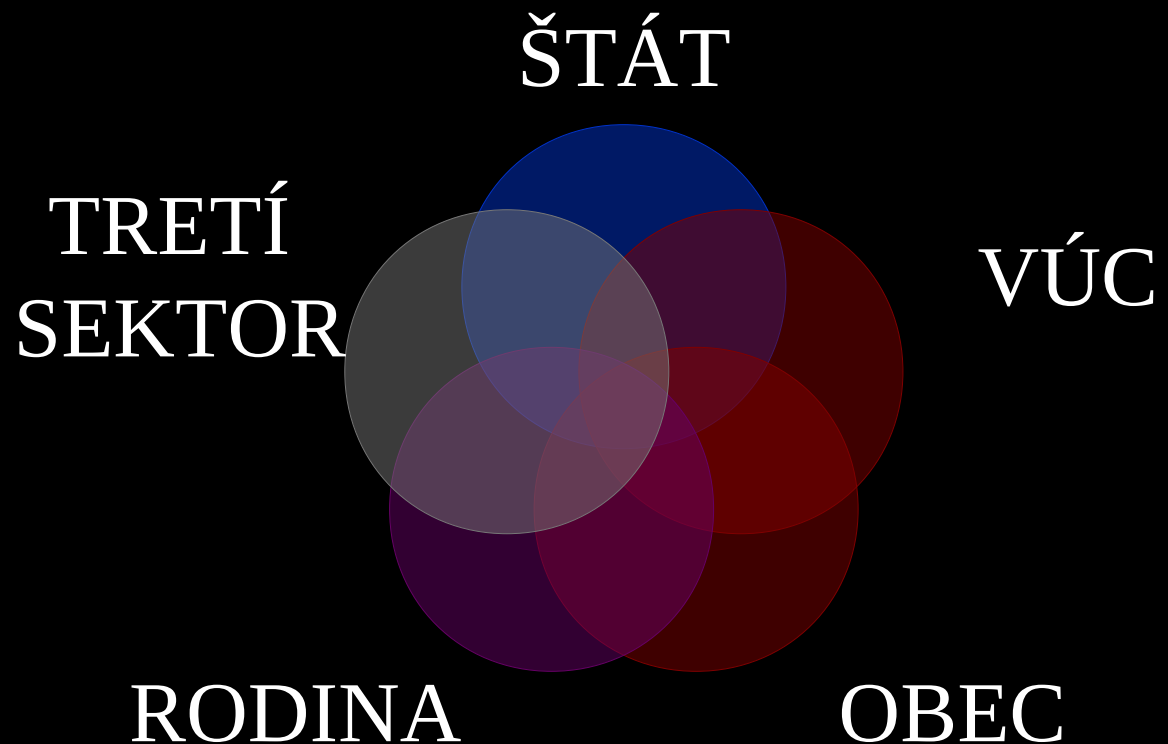
- **gerontológia** – medicínska vedná disciplína, ktorá sa zaoberá starnutím a starobou, ako prirodzeným procesom nepriaznivých zmien v organizme, ktoré determinujú aj zmeny v sociálnom postavení človeka – zmeny somatické, psychické, sociologické.
- Vo všeobecnosti možno konštatovať, že ide o **interdisciplinárnu vednú disciplínu**.

Definícia pojmov

- **Zdravie** – hodnota človeka, pre zdravých je často samozrejmosťou. Zdravie môžeme rozdeliť fyzické a psychické, kombináciou oboch vytvárame pojem „sociálne zdravie“. Za zdravie sa nepovažuje len absencia choroby, ale existencia sociálneho zdravia.
- Anatomické zmeny
- Psycho - sociálne zmeny
- Ekonomické zmeny

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie seniorom

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie seniorom

- **Medzinárodné organizácie** – združenia národných subjektov, medzi ktoré patrí najmä:
  - OSN a jej špecializované organizácie: WHO, MOP,.....
  - Komisia OSN pre ľudské práva
  - Súdny dvor v Haagu
  - Medzinárodná asociácia sociálneho zabezpečenia – semináre, výmena informácií, pomoc, spolupráca, výskum,.....

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie seniorom

- **Štát**
  - vystupuje najmä v pozícii zákonodarcu
  - tvorí sociálnu politiku štátu,
  - vytvára a koordinuje kompetencie v oblasti sociálneho zabezpečenia medzi jednotlivými právnymi subjektmi
  - zadáva priority a vytvára systémové riešenia sociálnych situácií

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie seniorom

- Štát
  - Zaručuje občanom ľudské práva deklarované ústavou
  - Vytvára podmienky pre sociálnu stabilitu a reguluje sociálnu klímu tlmením sociálneho napätia a stabilizovaním sociálnych pomerov

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie seniorom

- **Miestna samospráva**
  - samostatný subjekt práva, mesto ako právnická osoba poskytuje starostlivosť najmä pre občanov obce/mesta
  - Ja najmenšia samosprávna jednotka štátu
  - Významný subjekt sociálnej politiky
  - Disponuje vlastným majetkom
  - Vykonáva originálne ako aj prenesené kompetencie

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie seniorom

- **Miestna samospráva**
- **Obec/mesto** poskytuje starostlivosť pre seniorov na základe kompetencií ustanovených v tejto oblasti platných zákonov alebo upravených vo všeobecne záväzných nariadeniach obce/mesta
- **Zákon č.396/1990 Zb. o obecnom zriadení v z.n.p**
- **Zákon č.416/2001 Z.z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky v z.n.p**

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie seniorom

- **Tretí sektor (neštátne organizácie)** dopĺňa štátnu starostlivosť a starostlivosť na úrovni miestnej samosprávy o seniorov
  - poskytovanie sociálnych služieb v zmysle zákona o sociálnej pomoci,
  - organizovanie benefičných a charitatívnych akcií, verejných zbierok a pod.
  - možnosť získania dotácií a grantov z viacerých zdrojov
  - Patria sem rôzne združenia, hnutia, spolky, nadácie

Subjekty poskytujúce sociálne zabezpečenie seniorom

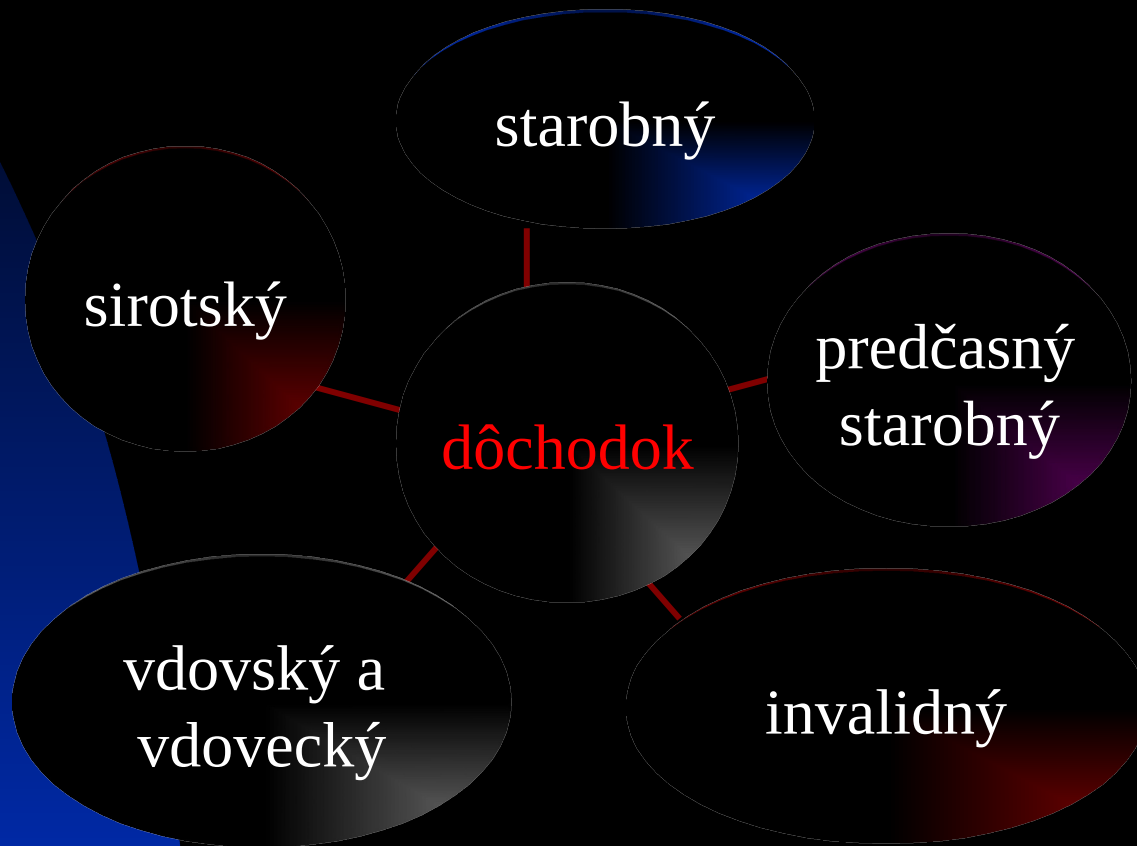
- **Rodina** – nie je v pravom slova zmysle subjektom, ale ako základná bunka spoločnosti má svoje práva, ale aj povinnosti. Rodinná solidarita a participácia je jednou zo základných charakteristík jej funkčnosti. Historicky podmienená morálna povinnosť doopatrovania rodičov by mala byť samozrejmosťou aj v dnešnej dobe.

Dôchodok a dôchodkový vek

- Odchod do **dôchodku** je dôležitým medzníkom v živote človeka. Vo všeobecnosti je dôchodkový vek 62 rokov veku.
- Riešenie dôchodku ako sociálnej udalosti je v kompetencii štátu a upravuje ho **zákon č.461/2003 o sociálnom poistení v z.n.p.**
- Sociálny systém na Slovensku pozná niekoľko **typov dôchodkov**:

Dôchodok a dôchodkový vek

Dôchodok a dôchodkový vek

- **Sociálne poistenie** – inštitucionálny systém, ktorým sa občan sám, svojou činnosťou, alebo niekto iný občana povinne zaistuje pre prípad poistnej udalosti. Spravujú ho inštitúcie verejnoprávnej povahy- **SOCIÁLNA POISŤOVŇA** a **sociálne penzijné fondy** v prípade doplnkového poistenia. Medzi typy sociálneho poistenia patrí aj **dôchodkové poistenie**.

Dôchodok a dôchodkový vek

- **Predčasný starobný dôchodok** – dôchodková dávka určená občanovi, ktorý sa rozhodne odísť do dôchodku predčasne, ak bol dôchodkovo poistený najmenej 10 rokov a suma predčasného starobného dôchodku ku dňu, od ktorého požiadal o jeho priznanie je vyššia ako 1,2 nás. sumy ŽM pre jednu plnoletú fyzickú osobu podľa osobitného predpisu

Dôchodok a dôchodkový vek

- **Starobný dôchodok** – najčastejšie priznávaná dôchodková dávka, na ktorú má poistenec nárok, ak bol dôchodkovo poistený najmenej 15 rokov dovŕšil dôchodkový vek, ktorý je vo všeobecnosti 62 rokov veku poistenca

Dôchodok a dôchodkový vek

- **Životné minimum** v zmysle opatrenia MPSVaR o úprave súm ŽM č.225/2008 z 13.júna 2008 je: **5390,-Sk** mesačne pre plnoletú fyzickú osobu
- Sumy životného minima sa upravujú vždy k 1.júlu bežného kalendárneho roka
- Na životnú úroveň má vplyv najmä ekonomický aspekt ale aj štýl a spôsob života. Životnú úroveň tak má spoločenský rozmer.

Dôchodok a dôchodkový vek

- Dôchodkový systém na Slovensku:

- I. pilier – dôchodkové poistenie, spravovaný a garantovaný štátom

III.
pilier

- II. pilier – dôchodkové sporenie, možnosť výberu dôchodcovej správcovskej spoločnosti

II. pilier

- III. pilier – doplnkové dôchodkové sporenie, dobrovoľné

I. pilier

Aktívna staroba

- Potreba sebarealizácie, dôležitosti – veľmi dôležitá potreba, hlavne v tomto období života
- Zamestnanie, záujmy, vzdelávanie
- Členstvo v organizáciách, spolkoch, kluboch dôchodcov a pod. dodáva seniorom pocit potrebnosti a dôležitosti, mnohí sa v nich ujímajú vedenia

Aktívna staroba

- **Zamestnávanie seniorov**, resp. ľudí nad 45 rokov veku a ich uplatnenie na trhu práce je v podmienkach SR sociálnym problémom. Na jednej strane sa zvyšuje dôchodkový vek a na strane druhej títo ľudia z dôvodu vyššieho veku prichádzajú o prácu.
- **Pracovný potenciál seniorov**, ako aj aplikácia tzv. „**správneho vekového manažmentu**“, t.j. spravodlivého zaobchádzania s pracovníkmi rôzneho veku by mal byť súčasťou riadenia organizácie, podniku, a pod.

Aktívna staroba

- **Faktory znevýhodnenia nezamestnaných osôb starších ako 50 rokov:** skrytá diskriminácia vo vzťahu k veku, nízka atraktivita pre zamestnávateľa, nižšia adaptabilita a flexibilita, nevyhovujúca kvalifikácia, neznalosť cudzích jazykov
- **Opatrenia pre odstránenie, resp. zmiernenie** týchto javov je prioritou štátu: novela zákona č.5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti, dopytové projekty zamerané na staršiu populáciu, zvyšovanie právneho vedomia, zlepšenie komunikácie so zamestnávateľmi

Aktívna staroba

■ Voľný čas

- zmysluplné trávenie voľného času v seniorskom veku podporuje sociálne zdravie
- jeho forma závisí od individuality človeka (fyzických, psychických, či ekonomických dispozícií)
- trávenie voľného času v rodine je jeho najčastejšou formou

Aktívna staroba

Zájmy

```
graph TD; Zájmy[Zájmy] --- individuálne[individuálne]; Zájmy --- kolektívne[kolektívne]; Zájmy --- aktívne[aktívne]; Zájmy --- pasívne[pasívne];
```

individuálne

kolektívne

aktívne

pasívne

Aktívna staroba

- **Celoživotné vzdelávanie** – vzdelávanie v seniorskom veku môže mať niekoľko inštitucionalizovaných foriem v rámci rôznych typov vzdelávacích programov a projektov:
  - **Univerzity tretieho veku**
  - **Akadémie tretieho veku**
  - **Cyklické prednášky** o odborné stretnutia v rámci klubov dôchodcov, Jednoty dôchodcov Slovenska, seniorských centier a pod.

Staroba ako sociálna udalosť

- **Zdravie** ako základná hodnota staroby, na základe ktorej sa odvíjajú ďalšie životné hodnoty a priority seniora
- Podpora zdravého životného štýlu seniorov ako prostriedok zvyšovania ich sociálnej aktivity
- Od kvality zdravia sa odvíja aj potreba spoločenského vyžitia, aj sociálneho zabezpečenia

Staroba ako sociálna udalosť

- **Sociálna núdza** – stav, keď si človek nemôže zabezpečiť starostlivosť o svoju osobu, domácnosť, ochranu a uplatňovanie svojich práv a právom chránených záujmov alebo kontakt so spoločenským prostredím najmä vzhľadom na vek, nepriaznivý zdravotný stav, sociálnu neprispôsobenosť alebo stratu zamestnania. Je to aj stav podmieňujúci prekonanie alebo zmiernenie sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia u občana s ťažkým zdravotným postihnutím.

Staroba ako sociálna udalosť

- **Nepriaznivý zdravotný stav** – je invalidita podľa osobitného predpisu (zákon o sociálnom poistení), ťažké zdravotné postihnutie podľa osobitného predpisu (zákon o sociálnej pomoci), choroba, porucha zdravia alebo zdravotné postihnutie uznané príslušným ošetrojúcim lekárom

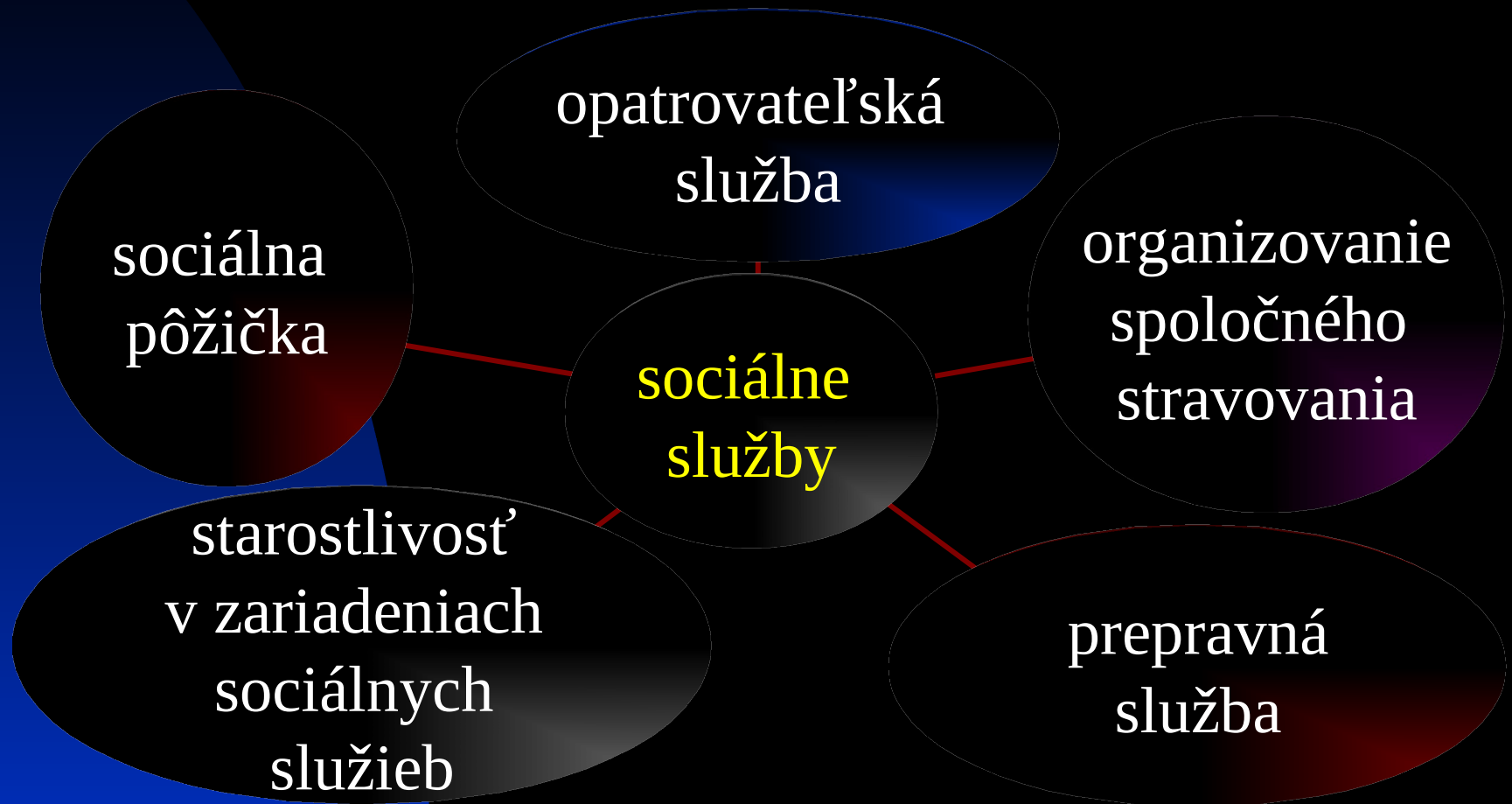
Staroba ako sociálna udalosť

- **invalidita** – je v dôsledku **dlhodobo nepriaznivého zdravotného stavu** (viac ako 1 rok) pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 40% v porovnaní so zdravou fyzickou osobou.
- **miera invalidity** - od 40 % do 70%
- nad 70%
- **invalidný dôchodok** je samostatná dáka dôchodkového zabezpečenia hmotne zabezpečujúca občana, ktorý je invalidným

Staroba ako sociálna udalosť

- Sociálne dôsledky ťažkého zdravotného postihnutia – zákon č.195/1998 Z.z. o sociálnej pomoci v z.n.p.
- Sociálne služby
- Peňažné príspevky na kompenzáciu
- Peňažný príspevok za opatrovanie
- Preukaz ŤZP – ŤZP/S

Staroba ako sociálna udalosť

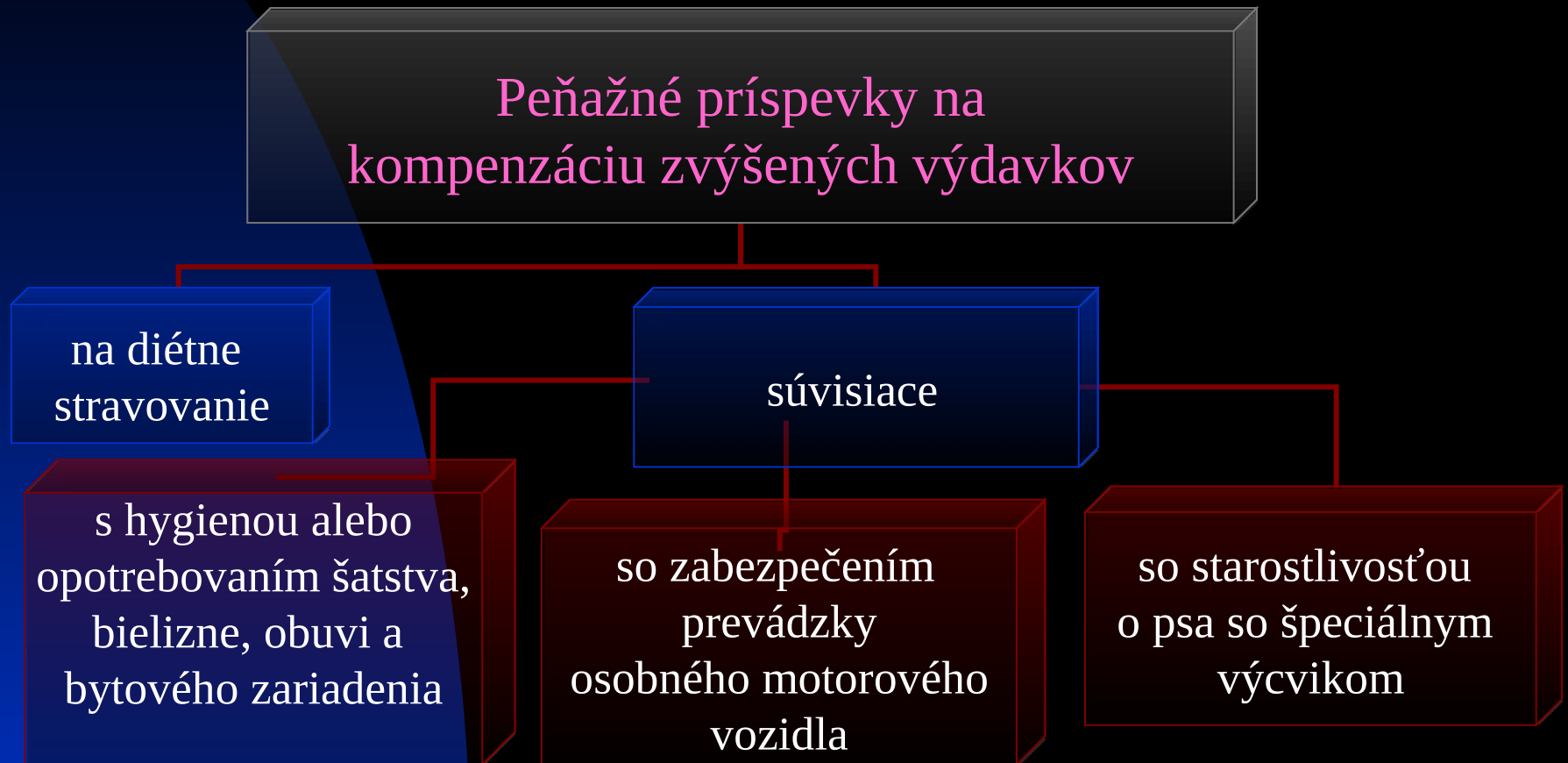
Staroba ako sociálna udalosť

Staroba ako sociálna udalosť

Staroba ako sociálna udalosť

Staroba ako sociálna udalosť

- **Peňažný príspevok za opatrovanie** – osobitná forma kompenzácie sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia
- Peňažný príspevok poberá na rozdiel od peňažných príspevkov na kompenzáciu občan poskytujúci opatrovateľskú starostlivosť, nie občan s ťažkým zdravotným postihnutím
- Vylučuje sa s poskytovaním osobnej asistencie, ako aj opatrovateľskej služby

Staroba ako sociálna udalosť

preukaz občana
s ťažkým zdravotným postihnutím

```
graph TD; A[preukaz občana s ťažkým zdravotným postihnutím] --> B[bez sprievodcu]; A --> C[so sprievodcom];
```

bez sprievodcu

so sprievodcom

Osobitné označenie motorového vozidla je špecifické označenie, ktorým je možné označiť osobné motorové vozidlo v prípade, že je na to občan z hľadiska jeho ťažkého zdravotného postihnutia odkázaný

Staroba ako sociálna udalosť

- **Strata sebestačnosti** – možnosti riešenia straty schopnosti postarať sa o seba **a/alebo** o svoju domácnosť
- **Opatrovateľská** (sociálna oblasť) a **ošetrovateľská** starostlivosť (zdravotnícka oblasť)
  - Rodina – zákon o rodine
  - Obec - OSL, ZSS, poskytovanie spoločného stravovania,...
  - Štát – štátna sociálna pomoc a podpora
  - Tretí sektor – n.o., o.z., ...

Postavenie seniorov v spoločnosti

- **Historické hľadisko** – z historického hľadiska bola seniorom v každej spoločnosti preukazovaná úcta a mali zabezpečené postavenie a hmotné zabezpečenie až do smrti (určitá forma sociálneho zabezpečenia). Patrilo to k morálnym základom každej spoločnosti.
- Vývojom spoločnosti tento jav ustupuje a postavenie seniorov je individuálne a závisí najmä od ekonomickej situácie rodiny, spoločenského postavenia, ale aj od zdravia, či životného štýlu vôbec.

Postavenie seniorov v spoločnosti

- **Demografický vývoj** – starnutie populácie sa stáva celospoločenským problémom nie len na Slovensku ale aj v celej EÚ
- **Mobilita** - sťahovanie za prácou, migrácia mladých ľudí do zahraničia (odliv pracovnej sily, odvodov do štátu, ...)
- Proces demografického starnutia potvrdzujú zmeny vekovej štruktúry obyvateľstva:

Postavenie seniorov v spoločnosti

Údaje zo Štatistického úradu SR:

- Na 100 detí 76 starých ľudí (nad 65 rokov veku) k 30.júlu 2008
- Napriek tomu je celkový prírastok populácie 3786 obyvateľov k 30.júlu 2008
- SR má 5 404 784 obyvateľov k 30.júlu 2008
- Štruktúra obyvateľstva v SR v roku 2007:

0 - 14 r.	15,76 %
15 - 64 r.	72,27 %
65+	11,97 %

Postavenie seniorov v spoločnosti

- Údaje zo Štatistického úradu SR:

ukazovateľ	Rok 1997	Rok 2005	Rok 2006	Rok 2007
Priemerný vek	35,1	37,4	37,7	38
Index starnutia*	53,4	70,7	73,5	76

*počet osôb vo veku 65 rokov a viac na 100 detí od 0 do 14 rokov

Záver

- Zhrnutie základných bodov
- Otázky a odpovede
- Zdroje informácií: zbierka zákonov, odborná literatúra, internet
- Vizitka:

PhDr. Katarína Boďová

Mestský úrad v Martine

Vedúca odboru spoločenských služieb

043/4204 550

katarina.bodova@martin.sk